

It Plúske

IVN De Wâlden

najaar 2022

Inhoud

Van de bestuurstafel

Jan Wolkersprijs 2022

Zin in uit

vervolg

Vogelcursus

De eerste NatuerMerke fan
de Leijen

Herfst

vervolg

Buiten gewoon getekend

De Wâlden

 beleaf de natuer!
ivn

Van de bestuurstafel herfst 2022

September, het begin van de meteorologische herfst.... De natuur laat duidelijk zien dat we er maar relatief weinig invloed op hebben. Behalve misschien toch in de eigen omgeving, op persoonlijke schaal, met elkaar afspraken maken om bijvoorbeeld minder te vliegen, meer lokale seizoensproducten te kopen etc.. Kijken hoe we nog duurzamer, minder verspillend en groener kunnen gaan leven. We moeten waakzaam zijn, we hebben maar één Moeder Aarde en gaan hier nu niet zorgvuldig mee om.... Fijn en positief is dat we op 2, 3 en 4 september een goed geslaagd evenement hebben beleefd bij Paviljoen De Leijen in Rottevalle. Een Arcadia evenement, met vele natuurorganisaties, Wetterskip,

Noardlike Fryske Wâlden, SBB, Land van Ons, de Libellenvereniging, NME, Fryske Gea, Fûgelwacht, verhalenvertellers, kunstenaars, mienskippen, basisscholen etc. Allemaal willen we dat we beter gaan samenwerken om (in dit geval) De Leijen nog beter te leren kennen en de schoonheid en waarde ervan te behouden. Dit houdt dus ook niet op na dit weekend, we hebben elkaar weer gezien en gesproken en zullen elkaar blijven opzoeken! Dank aan allen die geholpen hebben bij dit evenement! Bekijk en beluister vooral dit filmpje met muziek van Alex Kooistra, geïnspireerd door de aalscholver!
<https://www.youtube.com/watch?v=y93-43l6Jxc>

Foto's van de mini excursie waterdierpjes (Adrie Mens) en sfeerplaatjes van de markt.

En, ook voor de onderlinge contacten en samenwerking hebben we weer een regiovergadering gehad van de Friese IVN afdelingen. Elkaar vertellen over de successen en ook de zaken die tegenzitten, zo belangrijk.

In de laatste maanden van het jaar gaan we weer kijken hoe we het programma voor 2023 willen invullen. Een paar activiteiten waren dit jaar een groot succes, sommigen werden geannuleerd door te weinig aanmeldingen. Wat kunnen

we hier van leren, hoe kunnen we meer doen qua de publiciteit? Voer voor discussie!

Het bestuur van IVN De Wâlden wenst iedereen een kleurrijke herfst toe!

Els Steinmann

COLOFON

Bestuur voorzitter:

Els Steinmann,
Polderland 30, 9205 EZ Drachten
0512-540193 / 06-51525941
elssteinmann@upcmail.nl

secretaris:

Tiny Oosterhoff
06-21516101
tinyoosterhoff@gmail.com

penningmeester:

Sije Schotanus
De Triemen 13, 9296 MB Triemen
06-29397191
Sije.schotanus@gmail.com

lid:

Betty Kooistra, (coördinatie excursies)
tel. 0511-463681
bettykooistra@hetnet.nl

inschrijfnr. KvK: 01080492
bankrekeningnr. NL63RABO 036.90.26.691

redactie:

Wilt u een bijdrage leveren aan It Plúske
neem dan contact op met een redactielid.
Anny van der Velde, Antoinette Strating
itpluske@hotmail.com

Nr. 3 najaar 2022

<https://www.ivn.nl/afdeling/de-walden>

Instagram #ivndewalden

www.facebook.com/ivndewalden

© overname van artikelen is toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Vijf nominaties Jan Wolkers Prijs 2022

Nog 5 boeken zijn in de race voor de Jan Wolkers Prijs voor het beste Nederlandse natuurboek. De shortlist is bekend gemaakt in het BNNVARA-programma Vroege Vogels. Er zijn meer dan 140 boeken ingezonden: veldgidsen, monografieën, kinderboeken, poëziebundels, naslagwerken en romans. Op zondag 23 oktober wordt de winnaar bekend gemaakt tijdens de uitzending van Vroege Vogels op NPO Radio 1.

Shortlist Jan Wolkers Prijs 2022

Logo Jan Wolkers Prijs (Bron: Vroege Vogels)

Alle boeken zijn verschenen tussen 1 juni 2021 en 1 juni 2022;

- Het lied van de spreeuw – Octavie Wolters (uitgeverij Ploegsma)
- Wolven op het ruiterspad - Tijs Goldschmidt (uitgeverij Athenaeum)
- Jac. P. Thijsse; Nu ga ik er eens op uit – Marga Coesèl (uitgeverij van Oorschot)
- Verhalen van de fladdertak - Margaretha van Aniel (uitgeverij Lemniscaat)
- De vogel en de componist - Fernand Rochette (uitgeverij Sterck en de Vreese)

ZIN IN UIT

De Jan Wolkers Prijs is een initiatief van Vroege Vogels, het Wereld Natuur Fonds en de Volkskrant. De prijs wordt dit jaar voor de tiende keer uitgereikt en bestaat uit een geldbedrag van 5.000 euro en een originele tekening van de winnaar, gemaakt door Siegfried Woldhek. De jury bestaat uit Karina Wolkers, Allard Stapel (Wereld Natuur Fonds), Jean-Pierre Geelen (de Volkskrant) en Daniel Gulpers (Vroege Vogels).

Eerdere winnaars van de prijs zijn:
Hans Mulder – De ontdekking van de natuur,
Valerie Trouet – Wat bomen ons vertellen,
Marente de Moor – Foon,
Menno Schilthuizen – Darwin in de stad,
Dik van der Meulen - De kinderen van de nacht,
Albert Beintema - De grutto,
Louis Schoonhoven e.a. - Niet zonder elkaar,
Remco Daalder - De gierzwaluw en
Simon van der Geest – Spinder.

In 2017 kreeg Koos van Zomeren de Jan Wolkers Oeuvreprijs.

Tekst en beeld: Vroege Vogels

[Paddenstoelen 4-8 jaar](#) [gezinsactiviteit woensdag 12 oktober](#)

We gaan op speurtocht naar eekhoorntjesbrood of een elfenbankje. Heb je een loep? Neem die dan mee. Trek je laarzen aan! Opgave tot één dag van tevoren.

Locatie: Witte huis van Marinxmaweg 20, Olterterp

Tijd: 15.00 uur

Info+opgave verplicht:

Adri Mens 0512 522304 na 18.00 uur

[Jos van het bos 4-8 jaar](#) [woensdag 19 oktober gezinsactiviteit](#)

Ken je Jos van het Bos? Waar Jos woont en wat hij doet?

Hij doet veel, maar ook veel niet.

Locatie: Toutenburgerbos Noordbergum

Tijd: 13.30 uur

Info+opgave verplicht:

Elsiena Poeze 06 43121612 na 18.00 uur

[Paddenstoelen excursie](#) [zaterdag 8 oktober](#)

De bladeren verkleuren en vallen en na een regenbui zie je de paddenstoelen uit de grond schieten.

Wist je dat ze een heel groot ondergronds netwerk hebben?

Speuren maar. Doe vooral laarzen aan!

Locatie: Witte huis van Harinxmaweg 20 Olterterp

Tijd: 14.00 uur

Info+opgave verplicht:

Adri Mens 0512 522304 na 18.00 uur

[Excursie Harstewei Jistrum](#) [zaterdag 29 oktober](#)

We maken een wandeling over de oude zand verbindingsweg, leswei en Achterweg. Natuur- en cultuurhistorie laten duidelijk hun sporen zien.

Locatie: Rijksweg 28, Jistrum

Tijd: 13.30 uur

Info+opgave verplicht:

Tiny Oosterhoff 06 21516101 na 18.00 uur

[Basiscursus Vogels 5 x](#)

[1. Vogels rond het huis](#)
[woensdag 26 oktober](#)

Tijd: 19.30 uur

Locatie: bij opgave

[2. Wintergasten, watervogels en steltlopers](#)

[woensdag 15 februari 2023](#)

Tijd: 19.30 uur

[3. Auto excursie Hoge pootjes en flappootjes](#)

[zaterdag 18 februari 2023](#)

Tijd: 09.00 uur

[4. Zang- en moerasvogels](#)

[woensdag 19 april 2023](#)

Tijd: 19.30 uur

[5. Excursie Houtwiel Zwaagwesteinde](#)

[woensdag 22 april 2023](#)

Tijd: 07.00 uur

Info+opgave verplicht:

Anne Slagman 06 42815602 na 18.00 uur

Bomentasje maken 8-12 jaar
zondag 6 november gezinsactiviteit

We maken onze eigen DIY papieren verzamel bomentas. Wij zorgen voor het materiaal. De gevonden dingetjes kan je in je zelfgemaakt tas meenemen. Opgave tot één dag van tevoren. Max. 15 kinderen.

**Locatie: Bij de bijenstal, volkstuintencomplex
De Wrottersploeg, Noorderind 20A,
Drachten**

Tijd: 13.30 uur

Info+opgave verplicht:

Karin Akkerman 06 30654807 na 18.00 uur

BUITEN

gewoon getekend

tekst en tekeningen
van Mirja Brandorff

<https://www.mirjanatureart.nl>

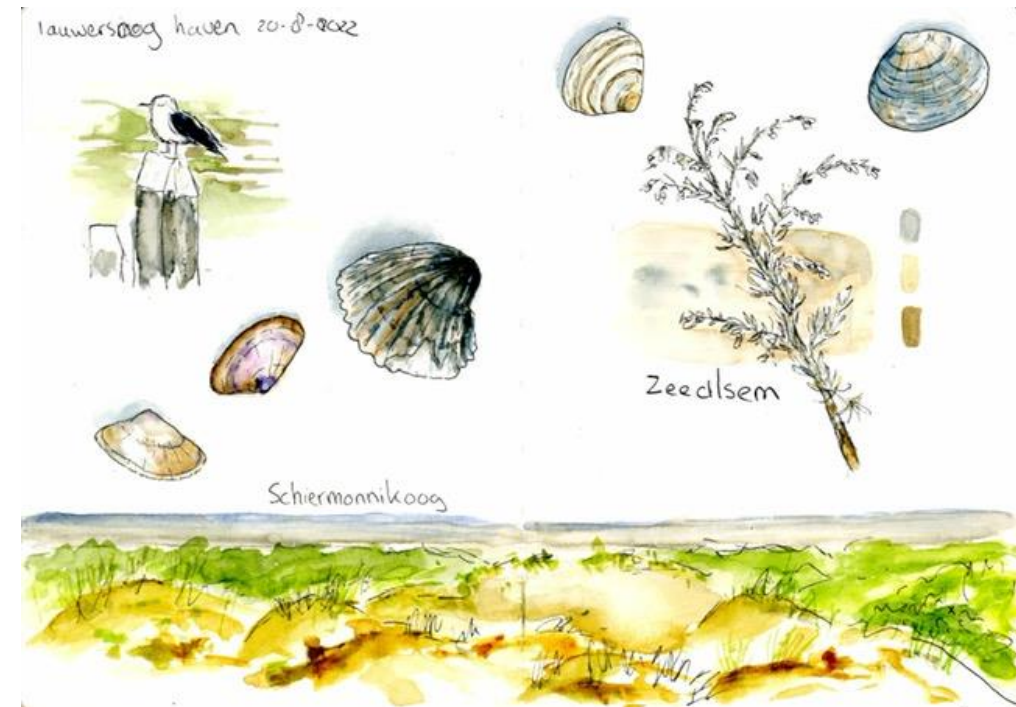
Vogelcursus

Wie wil er niet wat meer weten over vogels in onze omgeving?

Leuke cursus, in vijf delen. Drie avonden theorie en twee excursies.
Kosten voor IVN leden € 50,00 voor niet leden € 55.00. Je krijgt er een mooi naslagwerk bij. Theorieavonden in Drachten, bij De Natuurij.

Eerste avond op 26 oktober aanstaande.
Andere data in 2023,
8 februari,
11 februari, (excursie 09.00 uur)
12 april,
22 april (excursie 07.00 uur).

Meer informatie bij
Anne Slagman (06 42815602 na 18 uur) of
Betty Kooistra (06 51932500 na 18 uur).

De eerste NatuerMerke fan de Leijen

Van 2 tot en met 4 september 2022 hebben we met prachtig weer drie bijzondere natuurdagen bij de Leijen gevierd. Een evenement van Arcadia IIS en ook van IVN Fête de la Nature. Een grote metalen vlinder van het Fries Museum en een toegangsboog versierd met libellen van de bloemiste uit Rottevalle nodigden begin september uit om te proeven van de vele kennis en kunde bij diverse kraampjes als die van het Land van Ons, IVN Noord en De Wâlden samen, SBB, Noardlike Fryske Wâlden en de omliggende dorpen de Tike, de Pein, Rottevalle en Eastermar. En heel mooi, ook voor Antoine: de echte libellen bleven ons ongestoord om de oren vliegen tijdens de drie dagen.

Het recreatieterrein van It Paviljoen

Het terrein was mooi natuurlijk aangekleed door de ondersteunende Kunstenaars Alex & Joyce. Er was een informatief canvasdoek tezamen met de Winske beam uit de collectie van Natuerlijk Fryslan 2050. Het canvasdoek is de komende jaren bij Fûgelwacht de Pein-de Tike neergezet, ook als blijk van hun grote inzet tijdens deze dagen. De strobalen waren verzorgd door 'Boer zoekt vrouw' prominent Sander de Jong.

foto Arcadia

En er stond naast de twee pagodetenten die ons dit weekend heerlijk schaduw gaven natuurlijk de Boskbeam, de twee elsen die we in november met SBB nog echt gaan planten. Bijzonder verhaal is dat deze bomen zouden worden gehaald door de Rot. Immers dat prachtige skûtsje voer vroeger ook vaak de route Leeuwarden-Rottevalle. En dan zul je zien dat na alle voorbereiding, net toen zij voor de brug in Eastermar lagen, de stroom langdurig uitviel en de brug niet open kon. Zwaar teleurgesteld moest het prachtige Rot-team terug naar de haven van Rottevalle.

Maar, waar een wil is is een weg voor de echte wâldpyk, dus uiteindelijk zijn de bomen met een prachtige praam in de haven van Rottevalle bezorgd. En daar alsnog op de kade gezet door het 'team Lap' van LaDure en in een slalom record van de haven naar It Paviljoen vervoerd door boer(enzoen) Hendrik!

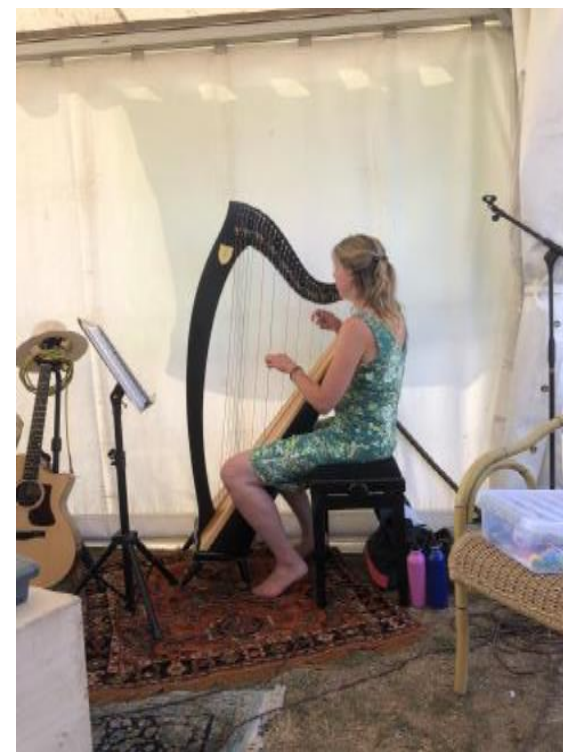
Opening, excursies, kunstenaars en bekende friezen voor de natuur

De officiële opening van het terrein en van de Route fan de Leijen werd verricht door Gjerryt Hoekstra (SBB), Pier en Mascha (It Paviljoen), Elizabeth Kooij (Arcadia) en onze eigen voorzitter Els Steinmann. Allen benadrukten in hun toespraak het mooie doel: samen werken aan een sterkere Leijen natuur, met sterkere mienskippen en nog betere samenwerking tussen vrijwilligers, professionals en overheden. Er kon dankzij de inzet van veel organisaties en mienskippen worden genoten van veel gesprekken over de Leijen, over de natuurwaarden, maar ook over historie en toekomst. Er waren mooie mini- excursies zoals van Fûgelwacht de Pein, de Tike met elektrische sloep met informatie over de blaustirns, de (ontbrekende) krabbenscheer (ielstikel) en de inzet van nestvlotjes.

Onze pas afgestudeerde Natuurgids Karin Akkerman heeft o.a. een groep kinderen laten ervaren hoe het zit met de waterbeestjes bij de Leijen. Er zijn mooie videos van gemaakt.

<https://fb.watch/fpoAZzgAsU/>

De glazen kajaks die we via Wetterskip Fryslân mochten gebruiken waren erg in trek evenals het mooie dijkenspel voor kinderen. Daarnaast waren er prachtige optredens van kunstenaars, zoals Sarah Sötteman die o.a. het prachtige Bosk-bomenlied zong. De artiesten gaven allen

Prachtig harpspel Mirja

aan in hun toekomstig werk de Leijen zeker een plek te willen geven! Immers kunst en transitie met meer lokale natuur, energie, voedsel en gezondheid kunnen elkaar goed helpen! En natuurlijk waren er prachtige gesprekken van Alex Kooistra met enkele bekende Friese kunstenaars die zich voor de natuur inzetten als Anneke Douma, Jan Ketelaar en Elmar Kuipers. Helaas kon Kirsten van Santen, LC redacteur en schrijver van het boek Water Pakken, niet een duik in de Leijen maken. Ze brak haar enkel en we wensen haar een voorspoedig herstel. De Leijen staat nog niet als zwemlokatie in haar boek, één van de acties op onze agenda 2023-2028.

Praat / Natuercafé

In drie dagen tijd hebben we in het Natuercafé per dag zo'n drie thema's aan de orde gehad met verschillende sprekers. De opbrengst daarvan zijn we nu aan het groeperen in een agenda 2023-2028. Die agenda sluit aan op de wens van Natuerlik Fryslân 2050 om ook voor het gebied 'Lits-Leijen-Burgurmermar-Lauwers' tot een samenhangende aanpak te komen. Elkaars werk goed kennen, geen werk dubbel doen en elkaar helpen en versterken in het belang van de natuur en mienskippen. De agenda in wording mikt erop dat vrijwilligers uit de mienskippen, professionele partijen en overheden (nog) beter kennis hebben van elkaars inzet en nauwer samenwerken, want in het landelijk gebied staat veel te gebeuren rond natuerbehoud, voedsel maken binnen de grenzen van de natuur, recreatie, gezondheid, energie (armoede) en klimaat. Het ziet ernaar uit dat er zeker een vijftal hoofdacties een plek krijgen in de Leijenagenda 2023-2028 maar daar zullen we in een volgend Plûske graag meer over vertellen.

Jan van der Sluis over waterkwaliteitsdoelen
Oesterzwambitterballen

De aanpak van het sterk verbeteren van de waterkwaliteit voor de Leijen richting 2027 - 2030 zal door Wetterskip Fryslân met de mienskippen worden opgepakt. De Gemeente Smallingerland is vooral aan zet om aanpak voor de zwemwaterkwaliteit van de Leijen verder op orde te brengen met aandacht voor de rol van de ondernemers (ruimen nu al zelf de ganzenpoep op), de rol van fûgelwacht (ganzeneieren insmeren met olie?), de rol van SBB (fosfaatlekkage uit natuurgebied?) en de rol van burgers zelf (vuilwatertanks op boten, geen sigarettenpeuken op de

grond of in het water, geen medicijnen in het riool, betere afvalaanpak). Diverse partijen zullen verder praten over de mogelijkheden voor het oppakken van lokale bedrijvigheid als aquathermiek (warmte en stroming). Peinder kanaal voor (lokale) energievoorziening en het opzetten van een mini-unit als in Sumar komend najaar voor oesterzwamproductie met Fryslân Funghis. Alle organisaties, dorpen, IVN, NME, Fûgelwachten etc nemen de voor hun relevante acties van de agenda van de Leijen op in hun jaarplan of activiteitenplanning 2023. En tot slot zal een vervolgesprek met Arcadia, IVN en Kuenstwurk plaatsvinden om ter ondersteuning van onze 'lange slach' doelen in 2023-2024 mogelijk een 'Leijen kunst prijsvraag' uit te voeren. Om kunstenaars uit te dagen de Leijen pracht blijvend te vertalen naar gedichten, liederen, beeld, schilderij of andere uitingsvorm die bijdraagt aan het realiseren van de Leijen agenda. Proces naar Leijen agenda 2023-2028 De komende maanden evalueren we het evenement – vast ook binnen IVN, waar de samenwerking met IVN Noord prima verliep, maar binnen de eigen Wâlden-gelederen enkele afwijzende opvattingen volhardden en bespreken we de hoofdpunten en hun onderliggende acties met mienskippen, professionele organisaties en overheden.

Daarna stellen we de belangrijkste acties samen vast. En bepalen we ook als IVN de Wâlden en IVN Noord onze inzet verder. Dat komt dan vast in het volgende Plûske nummer. Het ligt voor de hand om bv eind 2023 een inloop bij It Paviljoen te organiseren om te bespreken of, wanneer en hoe we de 'Tweede Natuerdagen fan de Leijen' gaan organiseren. Kortom, wordt vervolgd! Geniet van de mooie video en enkele actiefoto's in dit artikel. En, suggesties zijn welkom bij fh.de.haan@ziggo.nl en elssteinmann@upcmail.nl

Tekst en foto's Foppe de Haan

HERFST

De herfst nadert en doet deze week zijn intrede. Tijdens een bezoek aan het Noorderleeg geselen de buien uit het noordwesten me om de oren. Thuis gaan de gordijnen weer veel eerder dicht. Ook de natuur maakt zich op voor de herfst.

Tijdens het "strunen" valt het op dat er nog maar weinig paddenstoelen zijn. Dat komt goed zegt onze paddenstoelen expert Adri nu het natter wordt. Zelf heb ik alleen nog maar heksenboter en een paar russula's gevonden. In het blad van de bramen komen weer plekje's en ook de bladeren van de esdoorn krijgen weer karakteristieke zwarte inktvlekken. Allemaal tekenen van de herfst.

Maar wat toch wel het meest in het oog springt zijn de kleuren in de bladeren. De groene kleur verdwijnt en daar voor in de plaats komen gele en rode tinten. Hoe kan dat toch dat ze elk najaar zo verkleuren. Dit heeft alles te maken met pigment. De groene kleur van de bladeren worden veroorzaakt door de bladgroenkorrels.

Het zogenoemde chlorofyl. Deze zo belangrijke korreltjes zijn nodig voor de zuurstofhuishouding in het blad. Nu het langzaam kouder en donkerder wordt gaan de bomen in de rust. Tussen boom en blad vormt zich langzaam een kurklaagje waardoor er geen stofjes meer in het blad komen. Het blad verliest langzaam zijn groene kleur. Dan komen de

pigmenten aan het licht die verantwoordelijk zijn voor de herfstkleuren. Stiekem hebben ze steeds in het blad gezeten maar door de bladgroenkorrels waren ze niet zichtbaar. De kleuren zaten verstopt. Plots knallen ze ons tegemoet. Geel, oranje, rood. Vaak worden ze eerst geel. Dit komt door de stofjes caroteen (alleen plantaardig) en

xantofyl (zowel plantaardig als dierlijk). Onze worteltjes worden oranje gekleurd door caroteen. Een eidooier krijgt zijn geel oranje kleur ook door caroteen en xantofyl. Het zit in het maïs dat gegeten wordt door de kippen. En dan het rood. In rood zitten vooral anthocyanen. Deze kleur wordt gemaakt uit overgebleven suikers in het celsap. Hoe zuurder het celvocht hoe roder de kleur. Je vind de anthocyanen in het bladvocht van afstervend blad. Deze stof, anthocyaan, heeft bij planten ook een

antivries werking. En je vindt de pigmenten terug in bessen, kersen, aardbeien en rode kool.

Herfstkleuren, wat kunnen ze veel vertellen. Natuurlijk hoeft je dit niet allemaal te weten of te onthouden. Maar als ik naar de kleuren kijk denk ik vaak, hoe wonderlijk is de natuur. Hoe vernuftig.

Dat bedenken we toch zelf niet.

Tekst en foto's, Betty Kooistra
Foto Pixabay

Paddenstoelen zoeken

Voor de kleine kabouters is er woensdag 12 oktober gelegenheid om samen met Annet en Adri op zoek te gaan naar de bloemen van de herfst, kabouters en elfjes. Spannend. Muts op laarzen aan en naar het bos. O ja een spiegeltje is ook handig. Aanvang 15.00 uur.

De grote kabouters kunnen zaterdag 8 oktober op stap met Annet en Adri. Zoeken naar de bloemen van de herfst. Aanvang 14.00 uur.

Voor beide excursies is de locatie, Het Witte huis. Van Harinxmaweg 20, Olterterp. Opgave verplicht, Adri Mens 0512 522304

